

Mateusz Sasinowski

Wsparcie gmin dla instalacji odnawialnych źródeł energii na przykładzie gminy Łomża

Głównym celem artykułu jest pokazanie mechanizmów wsparcia dla odnawialnych źródeł energii (OZE), jakimi dysponują jednostki samorządu terytorialnego na przykładzie gminy Łomża. W pierwszej części artykułu autor wskazuje prawne podstawy wspierania instalacji wytwarzających energię z odnawialnych źródeł, znajdujące się w aktach prawa krajowego i wspólnotowego. Oprócz tego zostały w nim opisane istotne z punktu odnawialnych źródeł energii konstrukcje jak klaster energii czy system generacji rozproszonej, kluczowe dla rozwoju odnawialnych źródeł energii. W drugiej części artykułu zawarto charakterystykę gminy Łomża pod kątem położenia, klimatu i panujących w niej warunków naturalnych; opisano również realizowane przez gminę plany i projekty a także inne mechanizmy wsparcia, z których korzysta gmina Łomża.

1. Wstęp

Jednostki samorządu terytorialnego są coraz bardziej zainteresowane tworzeniem na ich terytorium instalacji produkujących energię z odnawialnych źródeł. Nierzadko oprócz dofinansowania i tworzenia rozmaitych programów, same stają się inwestorami. Energia tworzona z odnawialnych źródeł nie doprowadza bowiem do zanieczyszczenia środowiska naturalnego w przeciwieństwie do tradycyjnych elektrowni oraz zapewnia bezpieczeństwo energetyczne na szczeblu lokalnym poprzez dywersyfikację źródeł dostaw energii. Gminy mogą zagospodarować posiadane przez nie nieużytki, budując na nich instalacje pozyskujące energię z odnawialnych źródeł. Oprócz tego mogą generować nowe, tak zwane zielone miejsca pracy, które powstały w wyniku włączenia zasady zrównoważonego rozwoju w procesy modernizacyjne. Aby umożliwić gminom szersze wspieranie, korzystanie i zarabianie na odnawialnych źródeł energii na większą skalę, powinno dojść do zmiany myślenia osób odpowiedzialnych za lokowanie inwestycji energetycznych. Jeśli ma dojść do bardziej równomiernego rozwoju gmin, należy odejść od tworzenia wielkich, zatruwających środowisko inwestycji energetycznych na terenie jednej

gminy (syndrom gminy Kleszczów¹) na rzecz idei energetyki rozproszonej i lokowania setek małych, przyjaznych dla środowiska instalacji na terenie większej liczby gmin. W artykule opisano podstawy prawne gminnego wspierania OZE oraz - na przykładzie gminy Łomża - wskazano konkretne mechanizmy, z których korzystają lub mogą korzystać te jednostki samorządu terytorialnego.

2. Odnawialne źródła energii i prawne aspekty wspierania budowy instalacji odnawialnych źródeł energii

2.1. Zadania własne gminy

Wykonywanie zadań związanych z wytwarzaniem energii przez gminy opiera się przede wszystkim o art. 166 ust. 1 Konstytucji RP², zgodnie z którym „zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne”. Artykuł 7 ust. 1 pkt 3 ustawy o samorządzie gminnym³ stanowi, że do zadań własnych gminy należy zaopatrzenie w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz. Gminy jako odbiorcy energii dysponują prawem do jej zakupu od dowolnego sprzedawcy, co wynika z art. 4j ustawy Prawo energetyczne⁴, jednakże nie mają możliwości swobodnego wyboru podmiotów dostarczających im energię. Jednostki samorządu terytorialnego powinny w tym celu organizować przetarg jako najbardziej konkurencyjny tryb udzielania zamówień publicznych⁵.

We wcześniejszym okresie, gdy gminy nie miały możliwości wyboru sprzedawcy energii elektrycznej udzielały zamówień w szczególnym trybie tzw. zamówienia z wolnej ręki, który jest najmniej konkurencyjnym trybem udzielenia zamówienia⁶. Zamówienia z wolnej ręki są uregulowane w ustawie Prawo zamówień publicznych⁷, a przez ich stosowanie dochodziło corocznie do wyboru tego samego przedsiębiorstwa energetycznego, które miało pozycję monopolistyczną na lokalnym rynku energetycznym. Taka sytuacja, co potwierdził Urząd Regulacji Energetyki, „była bardzo niekorzystnym

¹ Chodzi o nieefektywność spowodowaną nadmiernym wzbogaceniem gminy Kleszczów, wynikającym z lokalizacji na jej terenie Kopalni Węgla Brunatnego Bełchatów i Elektrowni Bełchatów.

² Konstytucja RP z 2.4.1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483

³ Ustawa z 8.3.1990 r. o samorządzie gminnym, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1875ze zm., dalej jako u.s.g.

⁴ Ustawa z 10.4.1997 r. - Prawo energetyczne, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 220ze zm.

⁵ http://samorzad.infor.pl/temat_dnia/387418,Gmina-moze-wybrac-dostawce-energii-elektrycznej.html. [Dostęp: 1.12.2017 r.]

⁶ I. Skubiszak-Kalinowska, E. Wiktorowska, *Prawo zamówień publicznych. Komentarz*. Warszawa, LEX Omega.

⁷ Ustawa z 29.1.2004 r. - Prawo zamówień publicznych, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1579 ze zm.

rozwiązaniem dla konsumenta ze względu na niską jakość usług i wysoką cenę⁸. Obecnie, po uwolnieniu rynku energii, droga dla innych wytwórców energii jest otwarta w myśl zasady TPA⁹ (*third party access*), która nakłada na dysponenta infrastruktury obowiązek jej udostępnienia dla dowolnego kontraktu. W praktyce jest jednak trudna do realizacji. Jako główne problemy zachodzące w przypadku przyłączenia OZE do sieci przedsiębiorstwa energetycznego URE wskazuje m. in. przyczyny techniczne i ekonomiczne a także stawianie „zaporowych” warunków przyłączenia przez operatorów systemów dystrybucyjnych¹⁰.

Tymczasem korzystanie z energii wytwarzanej z OZE mogłoby przyczynić się do realizacji innych zadań wymienionych w art. 7 ust. 1 u.s.g. (ochrony środowiska i zieleni gminnej). Rozwój i wspieranie instalacji odnawialnych źródeł energii jest jednocześnie aktem promocji gminy na arenie ogólnopolskiej a nawet międzynarodowej, prowadzącym jednocześnie do rozwoju gospodarczego gminy. Te korzystające z instalacji odnawialnych źródeł energii są bowiem bardziej innowacyjne i przez to bardziej atrakcyjne dla potencjalnych inwestorów.

2.2. Generacja rozproszona

Może także doprowadzić do pobudzenia aktywności obywatelskiej, czego świetnym przykładem jest generacja rozproszona. Generacja rozproszona to w najprostszym ujęciu skupisko małych źródeł wytwarzania energii ulokowanych blisko miejsca odbioru. Do źródeł tych można zaliczyć: agregaty, małe turbiny, ogniwa fotowoltaiczne, ogniwa paliwowe, farmy wiatrakowe¹¹. Energetyka rozproszona może być szansą na udział w wytwarzaniu energii przez mieszkańców jednostek samorządu terytorialnego. Do produkcji energii można dopuścić osoby prywatne, instytucje, organizacje i przedsiębiorstwa spoza sektora energetycznego. Jest szansą jednostek samorządu terytorialnego na zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego ponieważ ogranicza zasięg oddziaływania awarii scentralizowanego systemu energetycznego. Może także prowadzić do zredukowania strat przesyłowych, ze względu na relatywnie małe odległości od jednostki wytwarzającej energię

⁸Z. Janiszewska, *Otwarcie rynku energii elektrycznej i procedura zmiany sprzedawcy*, Stalowa Wola 2009 s. 14; <https://www.ure.gov.pl/download/1/2145/Otwarcierynkuenergielekttrycznejiprocedurazmianysprzedawcy.pdf>, dostęp: 0

1.12.2017 r.]

⁹M.Górecka-Wszytko, *Odmowy przyłączenia OZE do sieci przedsiębiorstw energetycznych*, Szczecin 2012, s. 8; <https://www.ure.gov.pl/pl/publikacje/seria-wydawnicza-bibli/jaki-model-ryнку-energ/1192,232-Zasada-TPA-8211-ogolne-przeslanki-realizacji.html>. [Dostęp: 01.12.2017 r.]

¹⁰Ibidem.

¹¹M. Jurczyk, *Generacja rozproszona a rynek energii*, "Rynek Energii" 2005, nr 3, s. 1.

a co za tym idzie ogranicza zapotrzebowanie na energię elektryczną. Daje również impuls do rozwoju gospodarczego, tworzy nowe miejsca pracy i umożliwia osiągnięcie lokalnej samowystarczalności.

2.3. Klastry energii

Do zainteresowania gmin pozyskiwaniem energii z OZE mogą przyczynić się klastry energii. Są to cywilnoprawne porozumienia pomiędzy, czy w których skład mogą wchodzić jednostki samorządu terytorialnego, a dotyczące wytwarzania i równoważenia zapotrzebowania, dystrybucji lub obrotu energią z odnawialnych źródeł energii i w ramach którego mogą czerpać korzyści ze sprzedaży energii innym podmiotom, co może zapewnić im dodatkowe źródło dochodu. Celem porozumienia jest wytwarzanie i równoważenie zapotrzebowania a także dystrybucja lub obrót energią z OZE lub z innych źródeł paliw w ramach sieci dystrybucyjnej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kV. Obszar działania klastra nie może przekraczać granic jednego powiatu lub 5 gmin. Zgodnie z art. 38a ust. 4 ustawy o odnawialnych źródłach energii¹²obszar działania klastra ustala się na podstawie miejsc przyłączenia wytwórców i odbiorców będących członkami takiego klastra. Jednocześnie, z zakresu działalności klastra, zgodnie z art. 38a ust. 5 u.o.z.e., wyłączona jest działalność obejmująca połączenia z sąsiednimi krajami.¹³ Gmina ma możliwość wytwarzania energii w ramach klastra wykorzystując do tego nieruchomości budynkowe znajdujące się w majątku gminy i zainstalowanie chociażby średniej wielkości paneli fotowoltaicznych. Klastrer, oprócz tego, że wspiera i inicjuje działania związane ze zrównoważonym rozwojem OZE, może też stać się zaczątkiem dla działalności naukowej, naukowo-technicznej, doradczej i edukacyjnej jak jest chociażby w przypadku Podkarpackiego Klastra Energii Odnawialnej¹⁴.

2.4. Polityka energetyczna

Zgodnie z Polityką Energetyczną Polski do 2030 r.¹⁵ udział źródeł odnawialnych w finalnym zużyciu energii w 2020 r. ma wzrosnąć co najmniej do poziomu 15%

¹²Ustawa z 20.2.2015 r. o odnawialnych źródłach energii, Dz.U. z 2017 r. poz. 1148 ze zm., dalej u.o.z.e.

¹³<http://wysokienapiecie.pl/oze/1638-klaster-energii-nowosc-w-ustawie-o-oze>. [Dostęp: 1.12.2017 r.]

¹⁴ [//www.teraz-srodowisko.pl/produkty-uslugi/produkty/podkarpacki-klaster-energii-odnawialnej-97.html](http://www.teraz-srodowisko.pl/produkty-uslugi/produkty/podkarpacki-klaster-energii-odnawialnej-97.html).

[Dostęp: 1.12.2017 r.]

¹⁵Polityka energetyczna Polski do 2030 r. Załącznik do uchwały nr 202/2009 Rady Ministrów z 10.11.2009 r.

z dalszą perspektywą wzrostu tego wskaźnika. Z dokumentu tego wynika też m. in. postulat ochrony lasów przed nadmierną eksploatacją na cele OZE i dywersyfikacja źródeł dostaw oraz stworzenie optymalnych warunków do rozwoju energetyki rozproszonej opartej na lokalnie dostępnych surowcach. Kolejne postulaty dotyczą między innymi poprawy efektywności energetycznej, wzrostu bezpieczeństwa dostaw paliw i energii, ograniczenia oddziaływania energetyki na środowisko oraz rozwoju konkurencyjności rynków i paliw. Takie ujęcie jasno wskazuje na to, jak istotna będzie zielona energia w krajowej polityce energetycznej. Dużo miejsca poświęcono także opisowi rozwoju wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw. W szczególności skupiono się na celach, działaniach i przewidywanych efektach wykorzystania OZE.

Definicja odnawialnego źródła energii znajduje się w ustawie o odnawialnych źródłach energii. OZE zdefiniowano jako „odnawialne, niekopalne źródła energii obejmujące energię wiatru, energię promieniowania słonecznego, energię aerothermalną, energię geothermalną, energię hydrothermalną, hydroenergię, energię fal, prądów i pływów morskich, energię otrzymywaną z biomasy, biogazu, biogazu rolniczego oraz z biopłynów” (art. 2 pkt 22 ustawy). Odnawialne źródła energii to te, których używanie nie wiąże się z długotrwałym ich deficytem, innymi słowy ich zasób odnawia się w krótkim czasie.

2.5. Zadania gminy na tle ustawy Prawo energetyczne

Zielona energia znajduje pewne wsparcie w prawodawstwie krajowym. Artykuł 16 ustawy - Prawo energetyczne daje możliwości oddziaływania gmin na przedsiębiorstwa energetyczne przez miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego albo studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Przedsiębiorstwa energetyczne w celu racjonalizacji przedsięwzięć inwestycyjnych mają obowiązek współpracować z gminami przy sporządzaniu planów. Taka współpraca polegać powinna m. in. na zapewnieniu spójności między planami przedsiębiorstw energetycznych a planami gminy, co dzięki dobremu planowaniu energetycznemu ze strony gminy może się przyczynić do wzrostu liczby instalacji OZE.

W myśl art. 18 ustawy - Prawo energetyczne do zadań gminy należy „planowanie i organizacja zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na obszarze gminy”. Jest oczywistym, że gmina nie zajmuje się wytwarzaniem ciepła, energii elektrycznej i paliw gazowych. Praktycznie nie organizuje także zaopatrzenia, skoro musiałoby się ono wiązać z bezpośrednim zapewnieniem przez gminy odpowiedniej

infrastruktury technicznej¹⁶, której najczęściej nie posiadają¹⁷. Gmina zainteresowana bezpośrednim wytwarzaniem energii z OZE na podstawie art. 10 ust. 3 ustawy o gospodarce komunalnej¹⁸ mogłyby jednak powołać komunalną spółkę prawa handlowego, która spełniając stosowne warunki określone w u.o.z.e. stałaby się wytwórcą energii z instalacji OZE.

Gmina jest odpowiedzialna za planowanie i finansowanie oświetlenia poszczególnych miejsc znajdujących się na terenie gminy. Oświetlenie wykorzystujące energię odnawialną jest świetną alternatywą dla klasycznego oświetlenia ulicznego chociażby z tego powodu, że w przeciwieństwie do tradycyjnych lamp czerpiących energię z sieci energetycznej pewne rodzaje tego typu oświetlenia nie potrzebują podłączenia do sieci.

2.6. Środki efektywności energetycznej

Gminy mają również możliwość planowania i organizowania działań mających na celu racjonalizację zużycia energii i promocję rozwiązań zmniejszających zużycie energii. Po pierwsze, wśród służących tym celom środków wymienionych w art. 6 ustawy o efektywności energetycznej¹⁹ wskazać warto na „realizację i finansowanie przedsięwzięcia służącego poprawie efektywności energetycznej”. Zgodnie z definicją legalną zawartą w ustawie efektywność energetyczna to „stosunek uzyskanej wielkości efektu użytkowego danego obiektu, urządzenia technicznego lub instalacji, w typowych warunkach ich użytkowania lub eksploatacji, do ilości zużycia energii przez ten obiekt, urządzenie techniczne lub instalację, albo w wyniku wykonanej usługi niezbędnej do uzyskania tego efektu” (art. 2 pkt 3 ustawy). Środkiem poprawy efektywności energetycznej może być chociażby budowa nowych instalacji odnawialnych źródeł energii, które w odpowiednich warunkach są w stanie zapewnić wymagany stosunek dwóch wskazanych w definicji wielkości.

Po drugie, „nabycie urządzenia, instalacji lub pojazdu, charakteryzujących się niskim zużyciem energii oraz niskimi kosztami eksploatacji” to także instalacje tworzące energię z OZE, jak turbiny wiatrowe czy panele fotowoltaiczne, które same zużywają stosunkowo

¹⁶E. Kosiński, M. Trupkiewicz, *Gmina jako podmiot systemu wspierania wytwarzania energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii*, "Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny" 2016, nr 3, s. 98.

¹⁷M. Szyrski, *Energia ze źródeł odnawialnych (OZE) w samorządzie gminnym - wyniki badań*, "Samorząd Terytorialny" 2012, nr 7-8, s.12.

¹⁸Ustawa z 20.12.1996 r. o gospodarce komunalnej, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 827

¹⁹Ustawa z 20.5.2016 r.o efektywności energetycznej, Dz.U. z 2016 r. poz. 831.

niewiele energii a jednocześnie są tanie w eksploatacji²⁰, pomimo wysokich kosztów początkowych.

Po trzecie, środkiem poprawy efektywności energetycznej może być „wymiana eksploatowanego urządzenia, instalacji lub pojazdu na urządzenie, instalację lub pojazd, o których mowa w pkt 2, lub ich modernizacja”. Mowa tu na przykład o nabyciu pojazdu napędzanego energią elektryczną, co jednocześnie realizowałoby postulaty poprawy efektywności energetycznej w transporcie m. in. poprzez zwiększenie udziału pojazdów elektrycznych w produkcji oraz produkcję energooszczędnych pojazdów o mniejszych rozmiarach mniejszej pojemności silnika, ujęte w motywach 18 i 28 dyrektywy 2009/28/WE. W przypadku omawianej gminy i gmin do niej podobnych praktyczne wykorzystanie tej możliwości stoi jednak pod znakiem zapytania. Projekt ustawy o elektromobilności i paliwach alternatywnych²¹ zwołania gminy mające mniej niż 50 tysięcy mieszkańców z obowiązku posiadania w swej flocie co najmniej 30 procentowego udziału samochodów elektrycznych, dając małym gminom możliwość dalszego korzystania z samochodów napędzanych „tradycyjnie”.

Artykuł 19 ustawy o efektywności energetycznej wymienia rodzaje przedsięwzięć służących poprawie efektywności energetycznej, spośród których szczególnie interesujące z punktu widzenia artykułu są te ujęte w pkt 2, dotyczące przebudowy lub remontu budynku wraz z instalacjami i urządzeniami technicznymi, dla których, jak wspomniano, powinny zostać wprowadzone minimalne warunki dotyczące zasilania tego budynku energią z instalacji odnawialnych źródeł energii. Punkt 3 dotyczy wymiany lub modernizacji m. in. oświetlenia, w szczególności na to wykorzystujące energię odnawialną. W punkcie 6 wprost wskazane są instalacje odnawialnych źródeł energii wytwarzające ciepło użytkowe w wysokosprawnej kogeneracji, które mogą być stosowane do ogrzewania lub chłodzenia obiektów.

2.7. Regulacje unijne

Regulacje krajowe nawiązują oczywiście do ustawodawstwa unijnego. Artykuł 194 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej²² zawiera zapis dotyczący wspierania efektywności energetycznej i oszczędności energii, jak również rozwoju nowych

²⁰<http://ekofachowcy.pl/fotowoltaika/faq/uzytkowanie-fotowoltaiki-eksploatacja/>. [Dostęp: 1.12.2017 r.]

²¹ Projekt ustawy o elektromobilności i paliwach alternatywnych z 13.10.2017 r.; <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12297850>. [Dostęp: 1.12.2017 r.]

²²Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE. Nr C 326/47 2 j .t. ze zm.

i odnawialnych form energii. Jednym z pierwszych dokumentów unijnych w sprawie odnawialnych źródeł energii była tzw. Zielona Księga wydana w 1996 r., w której określono cel w postaci osiągnięcia 12% udziału odnawialnych źródeł energii do 2010 r. Kolejnymi ważnymi aktami prawnymi były dwie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady: 2001/77/WE²³ z 27.9.2001 r. w sprawie wspierania produkcji na rynku wewnętrznym energii elektrycznej wytwarzanej ze źródeł odnawialnych oraz 2003/30/WE²⁴ z 8.5.2003 r. w sprawie wspierania dla Wspólnoty w omawianej sprawie.

Ponownie nacisk na rozwój energetyki odnawialnej położono w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z 23.4.2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE²⁵. Państwa Unii Europejskiej wspólnie postanowiły zwiększyć do 2020 r. udział energii z OZE do poziomu 20% całkowitego zużycia energii w UE. Zgodnie z jego treścią „państwa członkowskie mogą zachęcać władze lokalne i regionalne do ustanawiania celów przekraczających cele krajowe oraz zaangażowanie władz lokalnych i regionalnych w prace zmierzające do opracowania krajowych planów działania w zakresie energii odnawialnej oraz uświadomienia korzyści płynących z energii ze źródeł odnawialnych”.

W motywie 6 preambuły dyrektywa stanowi, że „odpowiednim jest wspieranie fazy demonstracji i komercjalizacji zdecentralizowanych technologii w zakresie energii odnawialnej. Dążenie do zdecentralizowanego wytwarzania energii niesie ze sobą wiele korzyści, w tym wykorzystanie lokalnych źródeł energii, większe bezpieczeństwo dostaw energii w skali lokalnej, krótsze odległości transportu oraz mniejsze straty przesyłowe. Taka decentralizacja wspiera również rozwój i spójność społeczności poprzez zapewnienie źródeł dochodu oraz tworzenie miejsc pracy na szczeblu lokalnym”.

Z kolei w motywie 34 znalazł się nakaz współpracy strategicznej między państwami członkowskimi z udziałem m.in. jednostek lokalnych, co pomogłoby oczywiście w osiągnięciu modelu energetycznego opartego o OZE. Postulat „zastąpienia pozwoleń prostym powiadomieniem właściwych organów o instalowaniu małych zdecentralizowanych urządzeń do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych” ujęty jest w motywie 43. Jego realizacja pozwalałaby na przyspieszenie i odformalizowanie procedury w tym zakresie.

²³Dyrektywa 2001/77/WE, Dz. Urz. L 283/33 j. t. ze zm.

²⁴Dyrektywa 2003/30/WE, Dz. Urz. UE. L. Nr 123/42 j. t. ze zm.

²⁵Dyrektywa 2009/28/WE Dz. Urz. UE. L. Nr 140/16 j. t. ze zm.

W motywach 47 i 48 zawarto postulaty dotyczące efektywności energetycznej budynków m.in. „zasady i obowiązki dotyczące minimalnych wymogów dotyczących stosowania energii ze źródeł odnawialnych w nowych i wyremontowanych budynkach doprowadziły do znacznego wzrostu użytkowania energii ze źródeł odnawialnych”. Podobne minimalne wymogi dotyczące stosowania energii z odnawialnych źródeł energii we wszystkich nowobudowanych budynkach powinny zostać opracowane na gruncie prawa krajowego. Działanie to powinno być uzupełnione o opracowywanie odpowiednich programów informacyjnych, zwiększających świadomość, doradczych lub szkoleniowych, tak aby informować obywateli o zaletach płynących z budowy i rozwoju instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii.

3. Wsparcie dla instalacji OZE w gminie Łomża

3.1. Charakterystyka gminy Łomża

Gmina Łomża to gmina wiejska z siedzibą w Łomży, położona w powiecie Łomżyńskim, w zachodniej części województwa podlaskiego. Zajmuje powierzchnię 207 km², tworzy ją 40 sołectw położonych w Dolinie Narwi i częściowo na terenie Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi. Ma to kolosalne znaczenie z punktu widzenia ustawy z 16.4.2004 r. o ochronie przyrody²⁶, która wprowadza szereg zakazów, m. in. zakaz realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko²⁷ (np. lokowania tutaj fabryk, elektrowni, spalarni, co powinno wskazywać na to że gmina powinna być zainteresowana budowaniem instalacji tworzących energię odnawialną). Gmina jest także zlokalizowana na obszarze „Zielonych Płuc Polski”. Jednostkami sąsiadującymi z gminą Łomża są: Łomża-miasto na prawach powiatu, oraz gminy: Piątnica, Nowogród, Wizna, Śniadowo, Miastkowo, Rutki, Zambrów, Mały Płock.²⁸

3.2. Klimat Gminy Łomża

Na obszarze gminy Łomża występuje klimat umiarkowany przejściowy, gdzie średnia roczna temperatura powietrza jest niższa od 7°C. Kontynentalizm klimatu sprawia,

²⁶ t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 2134 ze zm.

²⁷ Ustawa z 27.4.2001 r. - Prawo ochrony środowiska, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 519 ze zm., dalej jako POŚ

²⁸ Gmina Łomża, *Prognoza oddziaływania na środowisko dla Programu Rozwoju Gminy Łomża do roku 2020*, s. 16.

że roczna amplituda średnich temperatur miesięcznych dochodzi do 22°C. Średnia temperatura najzimniejszego miesiąca wynosi -26°C, natomiast średnia temperatura w lecie 17-18°C. W ciągu roku dni letnich z temperaturą maksymalną wyższą lub równą 25°C występuje 25 do 31, zaś upalnych z temperaturą wyższą lub równą 30°C – od 2 do 6. Średnie roczne nasłonecznienie w gminie Łomża jest równe ok. 1000 kWh/m². Okres zimy trwa 100-120 dni, tj. ok. 3,5–4 miesięcy. Przeciętna liczba dni pochmurnych z opadem wynosi od 170 do 190 w ciągu roku. Na obszarze dominują wiatry z kierunków zachodnich (udział kierunków zachodnich wynosi 44,7%–59,1%, wschodnich zaś 26%–34%), których prędkość osiąga średnią roczną wartość w wysokości ok. 3m/s²⁹.

Panujący w gminie klimat i poziom nasłonecznienia terenu stwarza odpowiednie warunki do budowy instalacji wykorzystujących energię słoneczną. Daje także odpowiednie warunki do pozyskiwania energii pochodzącej z wiatru, gdyż przeciętna elektrownia wiatrowa potrzebuje zasilania wiatrem o prędkości od 2,5 do 3 m/s przy średniej rocznej prędkości wiatru wynoszącej 3 m/s. Gmina ze względu na swój typowo wiejski charakter ma bardzo duży potencjał jeśli chodzi o możliwość pozyskiwania energii z biomasy, biogazu wysypiskowego, a także z biogazu powstałego w procesach odprowadzania lub oczyszczania ścieków albo rozkładu składowanych szczątków roślinnych i zwierzęcych, jednak ze względu na mało przyjazne otoczenie prawne i polityczne, próżne jest oczekiwanie na powstanie w gminie biogazowni, gdzie takich inwestycji w Polsce jest kilkadziesiąt, ponad 2 razy mniej niż w ciągu roku powstaje w Niemczech³⁰.

W przypadku badanej gminy nie można natomiast mówić o możliwości pozyskiwania energii geotermalnej, energii pochodzącej z fal, prądów i pływów morskich ze względu na położenie gminy jak i brak możliwości uzyskiwania energii pochodzącej z elektrowni wodnej ze względu na to że ani Narew, czyli największa rzeka płynąca przez gminę ani żaden z jej dopływów nie zapewniałaby wystarczającej energii.

3.3. Działania gminy Łomża w zakresie OZE

W latach 2015-2020 gmina Łomża realizuje Plan Gospodarki Niskoemisyjnej. Jest to dokument strategiczny wyznaczający kierunki rozwoju gospodarki niskoemisyjnej. Celem planu jest zrównoważony rozwój gminy Łomża w oparciu o gospodarke

²⁹Tamże, s. 24.

³⁰<http://gramwzielone.pl/bioenergia/22900/w-jakiej-kondycji-jest-niemiecki-rynek-biogazowni-rolniczych>. [Dostęp: 1.12.2017 r.]

niskoemisyjną, podniesienie standardu jakości życia i zamieszkania mieszkańców poprzez lepsze wykorzystanie dostępnych zasobów, rozwój infrastruktury i ograniczenie emisji zanieczyszczeń. Dla osiągnięcia tych rezultatów wyodrębnionych zostało 5 celów szczegółowych:

- obniżenie zapotrzebowania na energię finalną w gminie Łomża do 2020.
- zwiększenie wykorzystania energii z małych źródeł odnawialnych do 2020 roku.
- obniżenie emisji CO₂ w transporcie lokalnym roku.
- obniżenie emisji gazów cieplarnianych z gospodarki ściekowej do 2020 roku.
- podniesienie świadomości społecznej mieszkańców do 2020 roku.³¹

Z punktu widzenia analizowanego zagadnienia najistotniejsze są cele 2 i 5.

Dla realizacji pierwszego z nich zaleca się następujące działania:

- wymiana indywidualnych źródeł ciepła na kotły np. na biomasę, pompy ciepła, gaz lub inne, które choć cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem mieszkańców, są niezwykle kosztowne
- zakup i montaż paneli fotowoltaicznych na budynkach administracji publicznej, w 75% sfinansowane ze środków pochodzących z Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG), w 25 % ze środków własnych
- montaż paneli fotowoltaicznych na budynkach mieszkańców. W ramach tego działania sporządzono dokumentację na montaż paneli fotowoltaicznych na budynkach mieszkańców, oraz złożono wnioski aplikacyjne o dofinansowanie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego (RPO WP), a także zamontowano instalacje fotowoltaiczne na budynkach mieszkańców korzystając z oferty zewnętrznego przedsiębiorstwa. Dofinansowanie z RPO WP mogą otrzymać m. in. jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia a także jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną.
- budowa elektrowni fotowoltaicznych. Dotychczas nie rozpoczęto żadnej z planowanych inwestycji. Starosta Łomżyński wydał jedno pozwolenie na budowę elektrowni fotowoltaicznej, zaś Wójt Gminy Łomża 13 decyzji o warunkach zabudowy dotyczących elektrowni fotowoltaicznych.

Realizacja działania 5.1. „Energetyka oparta na odnawialnych źródłach energii” ma przyczynić się do zwiększenia udziału energii odnawialnej w produkcji energii ogółem,

³¹Gmina Łomża, *Raport monitoringowy z realizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej przez gm. Łomża*, 2017, s. 2.

ale także w zużyciu końcowym energii brutto. Efektem podjętych wysiłków ma być redukcja emisji CO₂ i poprawa stanu środowiska, a ponadto także wzrost potencjału ekonomicznego słabych strukturalnie obszarów wiejskich. Produkcja energii ze źródeł odnawialnych powinna odbywać się w modelu rozproszonym – w małych zdecentralizowanych wytwórniach, które jednocześnie mogą być dodatkowym źródłem dochodów lokalnych społeczności (co jest możliwe w przypadku wytwórni zarządzanych przez osoby fizyczne lub podmioty prawne tworzone przez mieszkańców gminy i samorząd). Przy takich założeniach produkcja energii odnawialnej będzie przyczyniać się dodatkowo do wzrostu potencjału ekonomicznego regionów wiejskich³².

Typami projektów które obejmuje RPO WP 2014-2020 są inwestycje z zakresu budowy nowych lub zwiększenia mocy jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła z OZE (biomasy, biogazu, energii wiatru, słońca, wody oraz Ziemi) wraz z podłączeniem do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej. Choć RPO WP nie jest tworzony przez gminy, daje dużą szansę na zwiększenie partycypacji energii z OZE w ogólnym bilansie energetycznym gminy. Ma również szeroki zakres przedmiotowy, ponieważ obejmuje każde z odnawialnych źródeł energii, i podmiotowy, skoro jest dostępny dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, ich związków i jednostek organizacyjnych JST posiadających osobowość prawną. Gmina Łomża nie zgłosiła niestety żadnego projektu w ramach działania 5.1., jednak generalnie z dotacji w ramach tego działania skorzystało zaledwie kilka podmiotów³³, co może być tłumaczone małą nadal popularnością OZE.

W celu 1 ujęta jest ponadto „Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej” i „pełna lub częściowa termomodernizacja budynków użyteczności publicznej”, ważna dla realizacji motywu 48 dyrektywy 2009/28/WE, dla „włączania czynnika energii ze źródeł odnawialnych w osiąganie minimalnych wymagań wydajności energetycznej zgodnie z dyrektywą 2002/91/WE”. Wśród działań celu 3 wymieniono natomiast budowę ciągu pieszo-rowerowego i poprawę stanu dróg gminnych, które trudno zakwalifikować jako prowadzące do zmniejszenia emisji CO₂. Ciągi pieszo-rowerowe są dobrym rozwiązaniem na okres, w którym ten sposób komunikacji umożliwiają warunki pogodowe, w szczególności temperatura otoczenia. Realnie na obniżenie emisji mogłoby wpłynąć stworzenie ogólnodostępnego punktu ładowania samochodów elektrycznych stanowiącego zachętę dla potencjalnych nabywców tego typu samochodów. W projekcie ustawy

³² Urząd Marszałkowski województwa podlaskiego, *Szczegółowy opis osi priorytetowych regionalnego programu operacyjnego województwa podlaskiego na lata 2014-2020*.

³³ Lista projektów realizowanych z RPO Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, stan na 1.10.2017r.

o elektromobilności i paliwach alternatywnych nie określono jednak minimalnej liczby ogólnodostępnych punktów ładowania dla gmin o tak małej jak Łomża liczbie mieszkańców.

4. Podsumowanie

Ustawodawstwo krajowe dostarcza zbyt mało zachęt i daje nadal za małe korzyści dla wytwórców energii z OZE. Ci ostatni powinni mieć większy udział w strukturze wytwarzania energii każdej z gmin. Nie sprzyja im również niepewna sytuacja prawna w zakresie zbywania energii z OZE. Zmiana systemu wsparcia z tzw. taryf gwarantowanych na system aukcyjny, jak wszystkie częste zmiany prawa, nie gwarantują tym podmiotom pewności w obrocie energią. Władze gminne dostrzegają korzyści, jakie niesie za sobą rozwój odnawialnych źródeł energii i aby zwiększyć udział wytwórców energii z odnawialnych źródeł coraz częściej decydują się na korzystanie z dofinansowania do środków własnych i pośrednictwo w pozyskiwaniu dla mieszkańców dofinansowań z funduszy krajowych i europejskich, Na przykładzie badanej gminy widać jednak na jak niskim poziomie jest wsparcie gmin dla instalacji odnawialnych źródeł energii, mimo stosunkowo dobrych warunków naturalnych do powstawania instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii. Może to być spowodowane zbyt małym stopniem świadomości społeczeństwa co do zalet płynących z korzystania z odnawialnych źródeł energii, a także z obecnej polityki energetycznej Polski, która jest zdominowana przez wielkie przedsiębiorstwa energetyczne, opierające się na energii pochodzącej ze źródeł „tradycyjnych”, które zmonopolizowały rynek energetyczny i nie są zainteresowane przejściem na wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych. Taka tendencja nie prognozuje dobrze dla wymaganego przez Unię Europejską zwiększenia udziału OZE w strukturze zużycia energii. Na pewno wielką szansą dla rozwoju gminnej energetyki odnawialnej jest rozwój generacji rozproszonej, do czego mogą znacznie przyczynić się klastry energii.

Summary

The main aim of the article is to show mechanisms of supporting renewable sources of energy by municipalities, on the example of municipality of Łomża. In the first part of the article author describes legal basis of supporting installations which are using renewable sources of energy, contained in polish and community legislation acts. Besides article lays down description of cluster of energy and system of embedded generation, substantial from the perspective of renewable sources of energy and its progress. Next part of the article contains description of community of Łomża, particular attention being paid to the location, climate and natural conditions, with a special focus on plans, projects and other mechanisms of support used by community of Łomża.

Mateusz Sasinowski

Student III roku prawa stacjonarnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Główne zainteresowania: prawo odnawialnych źródeł energii, elektromobilność, publiczne prawo gospodarcze.